

บทที่ 5

เอเธนส์

(Athens)

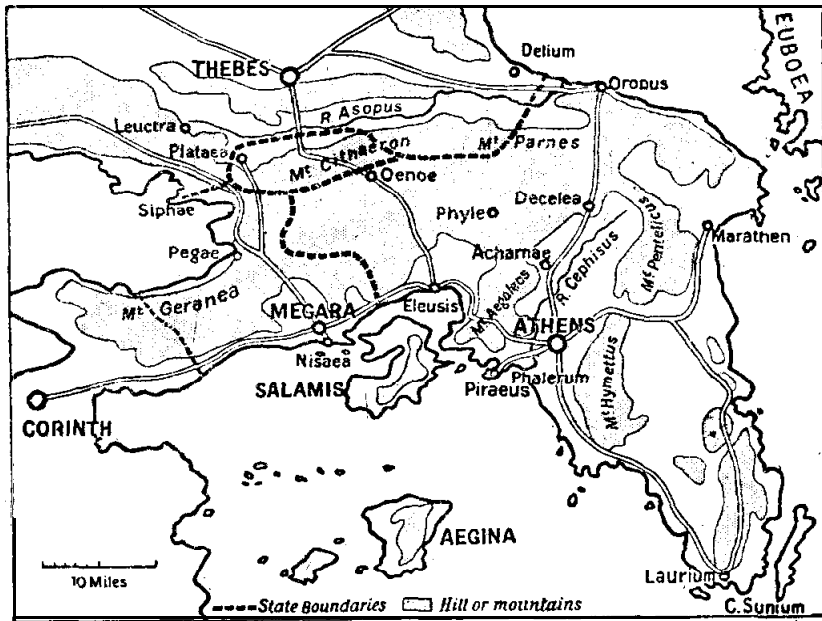
“If you have not seen Athens you are a clod

If you have seen here without being enchanted you are an ass

If you are pleased yet leave her-a pack animal

This Greek city is like a rose,

Containing both fragrance and unpleasantness”

MAP OF ATTICA AND SURROUNDING COUNTRY

1. ความยิ่งใหญ่ของเอเธนส์

ความยิ่งใหญ่ของเอเธนส์นั้นมีข้อสังเกตว่าไม่ใช่ด้านกำลังอาวุธ แต่เป็นทางด้าน “สติปัญญา” ของประชาชนซึ่งนับว่ามีค่ายิ่งกว่าทรัพยากรธรรมชาติใดๆ อดีตตกเป็นดินแดนยากจนเนื้อที่ประกอบด้วยที่ราบสามแห่งคือ

1. ที่ราบใหญ่ตอนกลาง เป็นบริเวณที่ราบล้อมรอบด้วยหุบเขาไฮเมตตัสทางตะวันออก

เฉียงใต้ ภูเขาเพนเทลิคัสทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีแนวเขาเดี่ยว ๆ ทางตะวันตกเฉียงเหนือ อีกด้วย

2. ที่ราบอีลิวซิเนีย เดิมปกครองตนเอง แต่ต่อมาถูกรวมเข้ากับเอเธเนีย
3. ที่ราบทางตอนใต้ภูเขาไฮเมตัสเป็นแนวยาวจรดฝั่งทะเลแถบแหลมซุเนียน ที่ราบนี้มีแนวภูเขาตัดคั่นเป็นส่วน ๆ มากกว่าที่ราบสองแห่งที่กล่าวถึงมาแล้ว

ที่ราบแห่งนี้พอใช้สำหรับการเกษตรกรรม แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วประชาชนกลับไม่นิยมการเกษตรกรรมในบริเวณดังกล่าว พืชที่ปลูกบ้างนั้นก็มิไอลีฟ และองุ่น ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น มีความจำเป็นต้องเร่งการผลิตข้าวโพด บริเวณที่ราบบางส่วนก็ใช้สำหรับเลี้ยงแพะ ปลูกดอกไม้ เลี้ยงผึ้ง ทั้งนี้โดยมิได้มีการสำรวจเพื่อการเพิ่มผลผลิตอย่างจริงจังทำให้ประชาชนต้องดิ้นรนมากเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้

วิวัฒนาการทางการเมือง

จนถึงปี 600 วิวัฒนาการทางการเมืองก็เป็นไปในลักษณะปกติคือ มีเมืองศูนย์กลางการปกครอง พวกที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลตะวันออกและพวกชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามภูเขาส่วนใหญ่จะเข้าไปรวมกลุ่มกับชาวนาในบริเวณที่ราบตอนกลางเป็นนครรัฐเดียว การปกครองขึ้นอยู่กับเอเธนส์ซึ่งจะปกครองที่ราบระหว่างภูเขาและทะเล มีอะโครโพลิสที่มีชื่อเสียงเป็นป้อมค่ายที่แข็งแรงมั่นคง ส่วนที่ลาดทางภูเขาภาคเหนือต่อมาก็เพิ่มความสำคัญกลายเป็นนครใหญ่ที่สุดของชาวกรีก เป็นที่น่าสังเกตว่าเอเธนส์มักจะขาดการลงทุนทางอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะยังคงมีสภาพเป็นกสิกร เมื่อเข้ามาในเมืองก็เข้ามาเพื่อซื้อหาของในตลาด ลักษณะดังนี้ทำให้อำนาจทางการเมืองตกอยู่ในมือของพวกขุนนางเจ้าของที่ดินคือพวก High-born หรือ Eupatrids แต่ละปีก็มีการเลือกอาร์คอนสามคน หรือคือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารรัฐทำหน้าที่ดำเนินการปกครองทางด้านพลเรือนรวมทั้งจัดการทางด้านศาสนาและการทำงานสงคราม สภของพวกยูพาทริคก็คือ Council of the Areopagus หรือที่เรียกว่าสภาของพวก "elder" ทำหน้าที่ควบคุมทั้งนโยบายต่างประเทศและภายในประเทศ¹ ส่วนสภาที่สองคือ the popular Assembly หรือคือสภา Ecclesia คือสภาประชาชนซึ่งประกอบด้วยพลเมืองชายที่ถืออาวุธได้ แต่ไม่มีสิทธิเรียกร้องใด จากรัฐบาล

ปรากฏว่าในสมัยประมาณศตวรรษที่ 7 นั้น การปกครองส่วนใหญ่จะเป็นการปกครองแบบทรวราชย์ ทั้งในคอร์ินท์ เมการา และนครรัฐอื่น ๆ รวมทั้งเอเธนส์ด้วย เรื่องเกิดจากไซลอน

---

¹ Frank Moore Colby, *Outlines of General History*. p.85

แต่งงานกับภรรยาชาวเทเกนิส ทหารราชย์แห่งเมการา ได้รับความสนับสนุนจากพ่อค้าให้ตั้งตัวเป็นทหารราชย์ในเอเธนส์เข้ายึดอะโครโพลิสแต่ไม่มีผู้ร่วมมือด้วย พวกคนชั้นกลางก็ไม่ช่วย ชาวเมืองก็กลับร่วมมือกันล้มล้างอำนาจของเขา การรัฐประหารของเขาจึงไม่บรรลุผล เหตุการณ์นี้แสดงว่าพวกขุนนางยังคงมีอำนาจมากอยู่ ส่วนชาวเมืองซึ่งให้ความร่วมมือกับรัฐบาลอย่างดีก็ได้รับรางวัลคือ ในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร มีแต่ขุนนางเท่านั้นที่รู้กฎหมาย เพื่อตอบแทนประชาชนภายหลังเหตุการณ์นั้น เมื่อมีการเรียกร้องขอมีกฎหมายดังกล่าวรัฐบาลก็ไม่คัดค้าน ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นประชาชนได้เริ่มเรียนรู้การใช้ตัวอักษรแล้วด้วย

2. การเริ่มต้นประชาธิปไตยในเอเธนส์

การปกครองของเอเธนส์นั้นเริ่มต้นคล้ายคลึงกับระบอบการปกครองในนครรัฐอื่น ๆ คือเริ่มต้นด้วยระบอบกษัตริย์ธิปไตย ต่อมาก็เปลี่ยนมือไปเป็นอภิชนาธิปไตย แต่เอเธนส์ได้ก้าวหน้าต่อมาถึงระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คำว่า "Democracy" นั้นมาจากคำในภาษากรีกคือ "Demos" หมายความว่าประชาชน (the people) และ kratein (to rule) ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเอเธนส์นั้นไม่มีความรุนแรงอย่างที่ปรากฏในที่อื่นก็เพราะ

1. การรุกรานอดีติกานั้นไม่มีเหตุการณ์รุนแรง การจู่โจมเหมือนกับที่มีปรากฏในนครรัฐอื่นอย่างเช่นในสปาร์ตาเป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการรุกรานของพวกไอโอเนียนเป็นการแทรกซึมมากกว่าที่จะเป็นการจู่โจมด้วยกำลังรบ
2. ความมั่งคั่งของชาวเอเธนส์นั้นขึ้นอยู่กับการค้าขาย การมีท่าเรือดีมิได้ผูกพันอยู่แต่กับการเกษตรกรรมเหมือนในนครรัฐอื่น

ในด้านความเจริญนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเอเธนส์นั้นเจริญขึ้นภายหลังสปาร์ตา เพราะจนกระทั่งถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6 เอเธนส์ก็ยังไม่ปรากฏความสำคัญ เริ่มต้นการปกครองในระบบมีกษัตริย์คือ กษัตริย์เซโคลอปเป็นคนที่นิเขียน สถาปนาราชวงศ์เซโคลปีเต คณะนางจะอยู่ในสมัยที่เรียกกันว่าสมัยวีรบุรุษซึ่งเรื่องราวทั้งหลายยังคงมีลักษณะเป็นตำนานอยู่ กษัตริย์องค์สุดท้ายคือเทเซออสได้รับการยกย่องจากชาวเอเธนส์ในฐานะวีรบุรุษประจำชาติและเป็นผู้ที่ได้สถาปนานครรัฐขึ้นอย่างแท้จริง

ภายใต้สมัยของราชวงศ์นี้เองที่เอเธนส์เกือบจะเสียที่สปาร์ตาซึ่งกำลังขยายอำนาจมาถึงเมการากษัตริย์เอเธนส์ในขณะนั้นคือโคทรุส ทรงป้องกันเอเธนส์อย่างสุดความสามารถ มีคำทำนายเก่าแก่ว่าถ้ากษัตริย์สิ้นพระชนม์แล้วจะไม่มีผู้ใดตีเอเธนส์ได้ กษัตริย์โคทรุสลงทุณเสด็จไป

ถึงค่ายของพวกเขาขอเรียน พวกสปาร์ตันต่อสู้อย่างเต็มที่ โคดรัสถูกปลงพระชนม์ ถึงตอนนี้ชาวเอเธเนียนก็ต่อสู้อย่างสุดชีวิต พวกเขาพากันยกย่องโคดรัสเป็นอย่างยิ่งและพากันเชื่อว่าเขาจะไม่มีวันมีภักดิ์ต่อพระองค์ใดที่มีความดีเสมอเหมือนโคดรัสอีก จึงให้ยกเลิกตำแหน่งกษัตริย์เสีย เปลี่ยนเป็นตำแหน่งอาร์คอนตลอดชีวิต และสมัยต่อมาก็เปลี่ยนไปทำให้ดำรงตำแหน่งอยู่เพียง 10 ปีเท่านั้น จนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 8 ตอนปลาย การปกครองก็เปลี่ยนไปเป็นประชาธิปไตย เริ่มระบอบอภิสิทธิ์ชนซึ่งมุ่งประโยชน์ทางการค้า เริ่มปลูกองุ่นและโอลิว เป็นไรขนาดใหญ่เพื่อส่งเป็นสินค้าออกทำให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างนายทุนผู้ผลิต พวกคนจนตกเป็นหนี้จำยอมขายที่ดินและลดตัวลงเป็นทาสเนื่องจากไม่สามารถหาเงินมาใช้เจ้าหนี้ได้ อำนาจการปกครองตกอยู่ในมือคนสองสามคนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินใหญ่ที่สุดในอดีตจากจนพวกนี้เรียกว่าเป็นยูพาทริดคือ “เกิดดี” มีผู้ใช้อำนาจอธิปไตยคือ

1. สภาอารีโอปากัส ซึ่งพวกขุนนางอยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิต อำนาจตุลาการและอำนาจบริหารอยู่ในมืออาร์คอน
2. สภาอาร์คอน (Archonate) มีสมาชิก 9 คนอยู่ในตำแหน่งคราวละหนึ่งปีเท่านั้น
3. สภาเอคเคลเซีย อำนาจของสภานี้คือเลือกตุลาการจากบรรดาขุนนาง ประชากรในขณะนั้นจึงแบ่งออกตามฐานะทางการเมืองเป็นสามพวกคือ

- ก. Hippias หรือ “อัศวิน” เป็นเจ้าของม้าและรับราชการในกองทัพ
- ข. Zeugitai หรือเจ้าของคอกวัว สามารถเข้ารับราชการทหารได้
- ค. Thetes หรือลูกจ้างที่เข้ามารับราชการทหาร ถือเป็นพลเมืองชั้นต่ำสุด

เฉพาะสองพวกแรกเท่านั้นที่มีสิทธิเป็นประชากรของรัฐ และอัศวินเท่านั้นที่มีสิทธิสมัครเป็นอาร์คอน ผู้พิพากษา หรือพระ คนที่เคยเป็นอาร์คอนเท่านั้นถ้าไม่เคยมีความผิดใด ๆ ก็มีสิทธิที่จะได้เป็นสมาชิกของ boule หรือ Council ซึ่งจะมีการประชุมกันตอนเย็นที่อารีโอปากัส หรือที่เชิงเขาเอเรส เป็นผู้เลือก อาร์คอนเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าภายใต้ระบอบการปกครองแบบคณาธิปไตยนี้ยังปรากฏว่าอำนาจกษัตริย์มีบริบูรณ์เหมือนในโรม

ทางเศรษฐกิจนั้นประชากรแบ่งเป็นสามกลุ่ม คือ

- ก. Eupatrids ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยในเมืองขณะที่พวกทาสและพวกที่เช่าที่ดินอาศัยอยู่ในชนบท
- ข. Demiurgoi หรือ public workmen เป็นพวกกลาสีเรือและพ่อค้า กรรมกร เมื่อกรีกขยายอาณานิคมออกไป พวกนี้กลายเป็นพวกที่มีความสำคัญมาก เช่น ในสมัยไซลอนและไพซิสตราตุส พวกนี้ได้มีส่วนร่วมในการปกครองจนในที่สุดกลายเป็นพวกที่มีอำนาจที่สุด

ค. Georgoi เป็นพวกยากจนที่สุด ส่วนใหญ่รับจ้างทำนาในพื้นที่ดินของคนอื่นอยู่ในความคุ้มครองของลอร์ด หรือมีฐานะเป็นลูกหนี้ พวกนี้อาจจะมีพื้นที่ดินผืนเล็ก ๆ เป็นของตน

การเรียกร้องให้มีประมวลกฎหมาย

1. แต่เดิมนั้นชาวนา ก็มีพื้นที่ดินอยู่บ้างเหมือนกัน แต่เนื่องจากมีลูกมากจำเป็นต้องแบ่งให้ลูก กระจัดกระจายไปจนในที่สุดไม่พอกินต้องแยกย้ายเข้าเมืองสมัครเป็นช่างฝีมือบ้าง เป็นพ่อค้าบ้าง บางพวกที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินโดยตรงก็จะไปเช่าจากพวกยูพาทริด พวกนี้เรียกว่า hectemorior หรือ sharecroppers ซึ่งจะใช้วิธีการแบ่งผลผลิตที่ได้ บางพวกไปขอยืมเงินเขาเอาที่ดินไปประกัน พอใช้หนี้ไม่ทันก็กลายเป็นทาส

2. พ่อค้าส่วนใหญ่รวยขึ้นจากการส่งข้าวโพดไปขายต่างประเทศ ทำให้พวกเจ้าของที่ดินไม่พอใจเพราะข้าวโพดเป็นอาหารของประชาชนในประเทศด้วย

3. พวกที่มีสิทธิเข้าประจำการในกองทัพมีเฉพาะพวกที่ร่ำรวยเท่านั้น เนื่องจากทหารต้องหาอาวุธเอง ในด้านกฎหมายก็มีเฉพาะพวกยูพาทริดที่รู้ถึงข้อถูกผิดและการพิจารณาลงโทษ

สภาพเศรษฐกิจไม่ดี พวกทรราชย์ปกครองอย่างกดขี่ รีดนาทาเร้นเพื่อประโยชน์ของตนเอง ทำให้สมัยตอนปลายคริสตศตวรรษที่ 7 นั้น การปกครองของเอเธนส์อยู่ในช่วงอันตรายที่สุด พวกชาวนาสูญเสียที่ดินเริ่มจับกลุ่มต่อต้านพวกขุนนาง พวกชนชั้นกลางที่มั่งคั่งจากการค้าเริ่มร้องสิทธิในการปกครอง ขอให้เปลี่ยนการปกครองจากระบอบคณาธิปไตยไปเป็นแบบทิมอค्रेसซี (Timocracy) ซึ่งหมายถึงการปกครองที่พิจารณาความมั่งคั่งเป็นเกณฑ์ เมื่อปี 632 B.C. ขุนนางหนุ่มผู้หนึ่งคือไซลอน (Cylon) ลุกขึ้นยึดอำนาจแต่ไม่สำเร็จ บ้านเมืองเกิดความยุ่งยาก ประกอบกับมีสงครามกับเมการา จำเป็นต้องมีการร่างประมวลกฎหมายเพื่อรักษาความสงบ เนื่องจากพวกชาวนาก็ลดจำนวนลงทุกที ส่วนใหญ่ตกไปเป็นทาส เนื่องจากการมีหนี้สินล้นพ้นตัว จึงมีการเรียกร้องให้มีการร่างกฎหมายเรื่องหนี้สินก่อนอื่น รวมทั้งให้มีการปฏิรูปที่ดินด้วย กฎหมายที่ร่างนี้จะต้องเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วยเพื่อให้ทุกคนรับรู้ พวกขุนนางยินยอมให้มีการร่างประมวลกฎหมายดังกล่าวเป็นครั้งแรกเมื่อปี 621 B.C.¹

1. ดรากโค (Draco) ประมวลกฎหมายที่ตราโคเป็นผู้ร่างขึ้นนั้นมีความเข้มงวดมากจนดูเหมือนว่า “เขียนขึ้นด้วยเลือดไม่ใช่ด้วยหมึก” ในปัจจุบันนี้คำว่า “Draconic” จึงมีความหมายว่า

¹ Marcel Dunan, ed., *Larousse Encyclopaedia of Ancient and Mediaval History*, (New York:Hamlyn, 1974) p.p. 108–109

รุนแรงหรือเข้มงวดเพราะถึงแม้จะให้ความยุติธรรม แต่การลงโทษก็รุนแรงเกินไป เช่น ถ้าใครขโมยกล่าปลีก็มี ถึงประหาร¹ ทั้งกฎหมายฉบับนี้ก็มิได้สามารถแก้ไขความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจซึ่งคนจนหรือพวกที่กลายเป็นทาสติดที่ดินต้องเป็นหนี้เจ้านาย และหนักเข้าก็กลายเป็นทาสแรงงาน คนมั่งมีก็มีอย่างหลือสิ้นในขณะที่คนจนก็จนอย่างสาหัส พวกขุนนางยังคงตัดสินคดีเข้าข้างตัวเอง แม้คนที่เคยไปรบเพื่อชาติมาแล้วก็อาจถูกล่ามโซ่ตรวนไปขายในตลาดได้อีก มีเสนาหีนปักอยู่ที่วนาผืนเล็ก ๆ เกือบทุกแปลงเป็นสัญลักษณ์ว่าที่นั่นถูกริบเป็นค่าชားหนี้แล้ว ผลดีของกฎหมายฉบับนี้จึงมีอยู่ประการเดียวคือประชาชนมีโอกาสรู้จักกฎหมายบ้านเมืองมิใช่ปล่อยให้ขุนนางเป็นผู้ตัดสินคดีตามใจตั้งแต่ก่อน

2. โซลอน (Solon) ปี 594 B.C มีคุณลักษณะสำคัญคือเป็นพวกที่เกิดมาในสกุลอริสโตแครท มีอาชีพเป็นพ่อค้าและเป็นนักประพันธ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นมาจิสเตรสและมีหน้าที่ในการร่างประมวลกฎหมาย ความเป็นอาร์คอนของโซลอนนั้นได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ของเอเธนส์เป็นอย่างมาก เขาตำริว่า “การปกครองของกลุ่มชนจะนำไปสู่อนาธิปไตย การปกครองโดยบุคคลสองสามคนก็จะนำไปสู่การนองเลือด” ด้วยเหตุนี้ทางสายกลางจึงดีที่สุดคือการหาทางประนีประนอมแทนการพยายามกำจัดระบบชนชั้น พยายามเลิกทาส ยกฐานะบุคคลให้เสมอกัน และดำเนินการด้วยวิธีต่อไปนี้คือ

1. ตั้งสภาใหม่ คือสภาสี่ร้อย (The Council of Four Hundred) ยอมรับชนชั้นกลางเข้าเป็นสมาชิกด้วย

2. รับชนชั้นต่ำเข้าเป็นสมาชิกด้วย

3. ตั้งศาลสูง ให้มีการเลือกตั้งทั่วไปโดยให้สิทธิพลเมืองชาย พยายามแก้ไขฐานะคนจนโดยการวางมาตรการว่า

ก. ห้ามการขายตัวเพื่อชดใช้หนี้สิน

ข. ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในทางนิติบัญญัติและในสภา

ค. ห้ามการจำนองที่ดิน

ง. จำกัดที่ดินที่บุคคลมีสิทธิครอบครอง

นอกจากนี้ก็กำหนดการใช้เงินเหรียญ เพราะสะดวกในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ จัดการลงโทษคนเกียจคร้านอย่างหนัก บังคับพลเมืองทุกคนให้สอนบุตรชายทำการค้า ส่งเสริมการส่งน้ำมันมะกอกเป็นสินค้าออก และส่งเสริมงานช่างฝีมือเช่นการปั้นถ้วยชามเป็นงานหลัก

² John L. Stipp et al , The Rise and Development of Western Civilization (New York : Hamlyn, 1974) p.p.108 – 109

ส่งเสริมให้มีการอพยพช่างฝีมือชาติต่าง ๆ ให้ได้รับสิทธิเป็นพลเมืองกรีกอย่างเต็มภาคภูมิ กฎหมายต่าง ๆ ที่ออกในสมัยโซลอนนี้ให้บันทึกไว้บนแผ่นไม้ เก็บไว้ในที่ที่ประชาชนเห็นได้ง่าย ส่วนกฎหมายเก่าของดราโคที่มีบทลงโทษรุนแรงก็ให้ยกเลิกเป็นบางส่วน

การดำเนินการแก้ไขปัญหาของโซลอนนั้นพยายามใช้การผ่อนปรนตามข้อเรียกร้องของประชาชนส่วนมากบ้าง แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามไม่ให้กระทบกระเทือนคนมั่งมี ทำให้คนรวยก็ไม่ชอบ คนจนก็ไม่พอใจ ตัวโซลอนเองก็เป็นขุนนางจึงเกิดมีคนเกลียดกล่อมให้ประชาชนเห็นว่าโซลอนเป็นคนละฝ่ายกับประชาชนที่ทำงานเพื่อขุนนาง จำเป็นต้องมีผู้ที่เหมาะสมกว่าและเป็นฝ่ายประชาชนอย่างแท้จริงลุกขึ้นมาเป็นผู้แก้ปัญหาในสังคม และล้มระบอบอภิชนาธิปไตยทุกรูปแบบเสีย ในส่วนของโซลอนเองก็เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะมีความปรารถนาดีอยู่บ้างแต่ก็พยายามเร่งรัดไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเร็วเกินไป ในการปฏิรูปนั้นก็นิยมการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ เช่น ในเอเชียช้อยและที่อื่น ๆ งานกฎหมายของเขาจึงถูกมองข้าม พวกขุนนางถือโอกาสยึดอำนาจ กลุ่มชนก็พากันผิดหวังที่เห็นว่าการปฏิรูปไม่ได้กระทำกันอย่างจริงจัง พวกเจ้าของที่ดินที่ยังคงครอบครองที่ดิน พวกชาวนารู้สึกหมดหวังที่จะได้เป็นเจ้าของที่ดินบ้าง สถานการณ์มีที่ท่าเลวร้าย โซลอนก็กลับมองเห็นว่าเพื่อส่งเสริมการค้าและเบนความสนใจของประชาชนออกนอกประเทศก็ต้องพยายามสร้างเกียรติภูมิเพื่อคนในชาติโดยการสร้างชัยชนะภายนอกประเทศคือการยึดครองเกาะซาลามิส ซึ่งต่อมาได้เสียให้แก่เมการา โซลอนปลุกในประชาชนคือ

“Arise and win your Salamis

The lovely island Salamis

And wipe away your shame!”

ในที่สุดก็มีการประกาศสงครามกับเมการา เอเธนส์ได้เกาะซาลามิสเมื่อปี 570 B.C ผลของชัยชนะนี้มีผลต่อทั้งโซลอนและชาวเอเธนส์ทั้งหมดเป็นอย่างมาก

ทรรายย์ไพซิสตราตุส

ในระหว่างสงครามกับเมการานั้นได้เกิดวีรบุรุษจากสงครามครั้งนั้นหลายคน คนหนึ่งคือไพซิสตราตุสเป็นคนฉลาดและมีความทะเยอทะยานสูงมากด้วย ชัยชนะจากการรบทำให้เขาหวังชัยชนะอื่นที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นนั่นคือการเป็นทรรายย์ พอดีในขณะนั้นมีเหตุความสับสนวุ่นวายที่เกิดขึ้นจากปัญหาเรื่องชนชั้นจากการแก้ปัญหของโซลอนดังกล่าวมาแล้ว ได้เกิดคนชั้นใหม่ในอิตาลีคือ

1. พวกพ่อค้าวานิชที่ทำงานในโรงงานอันเกิดจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมของรัฐบาล

ส่วนใหญ่พวกนี้อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเล พวกนี้ต่อมาจะรวมกันทางการเมืองเป็นที่รู้จักกันต่อมาว่าพวก “Coast” ตรงกันข้ามกับพวกเขาคือพวก “Plain”

2. พวก “Plain” ก็คือเจ้าของที่ดินตามเนื้อที่ราบ

3. พวกไร่ที่ดินซึ่งอาจจะเป็นเซอร์ฟ อยู่ตามไร่ร่องนตามเชิงเขาโดยขาดการสนับสนุนกลุ่มนี้กลายเป็นกลุ่มที่เรียกกันว่า “discontented body” พร้อมทั้งจะตามผู้นำที่จะเข้ามาแก้ไขสถานการณ์ของพวกตน¹ เพราะฉะนั้นในขณะที่พวก “Coast” และ “Plain” จับกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น ไพอซิสตราตุสก็รวมพวกชาวเขายึดอำนาจเมื่อปี 560 B.C เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้รักษาพระนครตั้งตัวเองเป็น master of the state มีอำนาจอยู่ได้ 1 ปี พวก Coast และ Plain ก็รวมกันขับไล่ แต่ต่อมาอีก 12 เดือน เขาก็กลับมีอำนาจอีก สมมุติสตรีผู้หนึ่งเป็นเทวีโอเรนาขึ้นรถม้าไปด้วยกัน แต่งตัวเองเป็น “ผู้ได้รับการมอบหมายจากเทวีแห่งนคร” บังคับให้ชาวเมืองเลือกเอาระหว่างระบอบทรราชย์และระบอบขุนนางที่กดขี่ ในที่สุดประชาชนเลือกระบอบทรราชย์ แต่ศัตรูของเขาก็สามารถทำให้ไพอซิสตราตุสถูกเนรเทศไปอีก 10 ปี ต่อมาจึงกลับมามีอำนาจอีก จนถึงแก่กรรมเมื่อปี 527 B.C เนื่องจากเขาได้พยายามสร้างความมั่นคงให้แก่ตัวเองตลอดเวลาที่ถูกเนรเทศคือ แต่งงานกับสตรีอาร์กี ทำให้ได้กำลังนักรบสนับสนุน เป็นมิตรกับลิกดาเมียส ทรราชย์แห่งนาซิส และอามินทัสแห่งมาซิโดเนียทำให้เขาได้รับการสนับสนุนจากบุคคลเหล่านั้นอันดี

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไพอซิสตราตุส

ไพอซิสตราตุสดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเอาจริงเอาจัง เนื่องจากเห็นว่านครรัฐอื่นต่างก็มีเนื้อที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการคุมเส้นทางการค้าในทะเลอีเจียนแต่เอเธนส์กลับไม่มีเลย ไพอซิสตราตุสพยายามยึดที่ดินในไทรอิดและเทรซ ส่งเสริมการทำแร่เงินในลอเรียมแจกที่ดินที่เคยเป็นขุนนางที่ถูกเนรเทศให้กับพวกชาวไร่ชาวนาที่ยากจน และไร่ที่ดิน มีการให้กู้ยืมเงินด้วยวิธีง่าย ๆ ทำให้พวกมีที่ดินสามารถน้อยสามารถจัดหาที่ดินมาทำการเพาะปลูกได้บ้าง จนในที่สุดก็มีเนื้อที่ดินเกษตรกรรมอย่างพอเพียง สรุปว่าไพอซิสตราตุสนั้นไม่เพียงรับผิดชอบต่อการเกษตรกรรมแต่ยังรวมถึงการแผ้วถางทางเพื่อการส่งสินค้าออกที่สำคัญคือโอลีฟ

นโยบายอื่น ๆ ของไพอซิสตราตุสก็คือการสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับเอเธนส์ในฐานะที่เป็นผู้นำของไอโอเนียนกรีก เหมือนกับที่สปาร์ตันทำหน้าที่เป็นผู้นำของคอเรียนส์ เขาจัดให้มีการจัดพิธีการฉลองที่เดลอสอันมีความหมายเท่ากับเป็นการรวมพวกเพลออปอนเนซุสมาสู่โอลิมเปีย

---

¹ tyrant นี้มาจากคำว่า “tyrannos” มีความหมายว่า “master” ในสมัยกรีกโบราณ มีความหมายเฉพาะว่า “ผู้ที่ได้อำนาจด้วยการให้คำมั่นสัญญา”

เป็นพวกเดียวกัน เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกที่ถือศาสนาเดียวกันซึ่งต่อมาหลังสมัยสงครามเปอร์เซีย เดลอสก็กลายเป็นศูนย์กลางของสันนิบาตเดเลียนเป็นที่เก็บทรัพย์สินคุณค่ามหาศาล

ผลงานอื่น ๆ ก็คือการย้ายการทำพิธีบูชาเทพไดโอนีสัสจากท้องถิ่นมายังเมืองหลวง ทำพิธีการฉลองในเมืองหลวงจัดการแสดงโศกนาฏกรรมซึ่งต่อมาภายหลังทำให้เกิดมีกวีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน อีกประการหนึ่งคือการทำพิธีบูชาเทวีเอเธนาที่รู้จักกันว่า Panathenaea เป็นการปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมให้แก่ชาวเอเธนส์โดยทั่วไปด้วย

ไพซิสตราตุสสิ้นชีวิตลงเมื่อปี 527 B.C. อีปีแอสและอีปาร์ซัสลูกชายสองคนได้เป็นทรราชย์แทนปกครองมาด้วยดีระยะหนึ่งก็เกิดมีศัตรูคือฮาร์โมดิอุสและอริสโตเกตัน ทั้งสองได้วางแผนสังหารทรราชย์เมื่อมีการประกอบพิธีบูชาเทวีเอเธนา แผนการรั่วไหล แต่ก็สามารถฆ่าอีปาร์ซัสได้ (514 B.C.) อีปีแอสรอดตาย แต่ก็เริ่มไม่ไว้ใจผู้ใด ทำการปกครองอย่างเฉียบขาดยิ่งเวลาผ่านไปอีปีแอสจึงยิ่งมีศัตรูมากขึ้น ศัตรูของอีปีแอสที่ เป็นผู้ลงมือฆ่าอีปาร์ซัสกลายเป็นวีรบุรุษของประชาชน กลายเป็นผู้เสียสละเพื่อปลดปล่อยเอเธนส์ มีการจัดตั้งอนุสาวรีย์ขึ้นกลางใจเมืองและถือโอกาสเรียกร้องหาประชาธิปไตย¹

In branches of myrtle my sword I'll enfold
Like Harmodius and Aristogéiton of old;
By whose daggers the tyrant oppressor was slain,
And Athens knew freedom and justice again."

พวกขุนนางที่ถูกเนรเทศออกนอกประเทศหลายตระกูลเริ่มทยอยกันขอเดินทางกลับประเทศ พวกเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากพระในวัดที่เดลฟี เนื่องจากพวกนี้เคยมีบทบาทในการร่วมปฏิสังขรณ์วัด เมื่อมีนักรบสปาร์ตันมาทำพิธีบูชาที่วัด เทพเจ้าก็จะแนะนำว่า "เจ้าจงไปช่วยปลดปล่อยเอเธนส์ก่อน" พวกสปาร์ตันเองก็ไม่ชอบระบอบทรราชย์อยู่แล้ว ดังนั้นในปี 510 กษัตริย์เคลโอเมเนสจึงช่วยชาวเอเธนส์กำจัดอีปีแอสได้สำเร็จ ประชาชนหันไปชื่นชมขุนนางที่พากันเดินทางกลับมาอีกในฐานะผู้ปลดปล่อยเอเธนส์ พวกสปาร์ตันก็เรียกร้องบุญคุณที่ได้ช่วยเหลือโดยให้เอเธนส์ไปรวมกับสันนิบาตสปาร์ตา แต่พวกขุนนางก็ช่วยปลดแอกอันนี้ได้เรียกร้องประชาชนให้ร่วมมือกันเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ผู้นำคนสำคัญคือไคลเธนีสสามารถขับไล่สปาร์ตันออกไปและพยายามเปลี่ยนการปกครองให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น (508 B.C.)

¹ ในตอนเนื้อที่ความหมายของคำว่าทรราชย์กลายเป็น "ผู้กดขี่" ดูรายละเอียดใน Adelin Linton, *The Tree of Culture* (New York : Vingage Book, 1967) p.133

3. ไคลเธนีสและการปฏิรูป ในสมัยของโซลอนนั้นนับได้ว่าเป็นการแผ้วถางทางไปสู่ประชาธิปไตย แต่ผิดหวังเพราะไม่มีการปูพื้นฐานที่มั่นคงพอ แต่ก็สามารถดำรงต่อมาจนถึงสมัยของไคลเธนีส ไคลเธนีสนั้นได้ชื่อว่าเป็น “บิดาแห่งประชาธิปไตยอย่างแท้จริง” เพราะเขาไม่เพื่อผืนอีกต่อไป แต่ได้พยายามเรียนรู้ความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในประเทศว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งใด แล้วก็พยายามผ่าตัดขั้นลึกที่สุดคือ การพิจารณาถึงการที่ประชาชนยึดมั่นในเรื่องโคตรตระกูล ทำให้ล้มการเสียดสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำของโคตรตระกูลก็หาประโยชน์ใส่ตนโดยอาศัยความรักภักดีของประชาชนในโคตรตระกูลนั้น โคตรตระกูลเหล่านี้เมื่อรวมกันแล้วจะมี 4 ชาตีกุล (tribe) เป็นพื้นฐานการดำรงกลไกของรัฐ ในการบริหาร พวกที่อยู่บนที่ราบ (plain) ก็จะเลือกแต่พวกตน ในขณะที่พวกโคลท์ก็จะเลือกแต่พวกตนเช่นเดียวกัน ไคลเธนีสจึงให้เลิกเสียด แบ่งเป็นภูมิภาค (demes) หรือ Townships มีทั้งหมด 10 demes 1 ชาตีกุล (tribe) เพราะฉะนั้นจะมีชาตีกุลทั้งหมด 10 ชาตีกุลเลือกผู้แทนชาตีกุลละ 50 คนจะมีผู้แทนทั้งหมด 500 คน ตั้งเป็นสภาห้าร้อย ซึ่งแต่เดิมคือสภาสี่ร้อยเนื่องจากพลเมืองเอเธนส์แบ่งเป็น 4 ชาตีกุล (tribes) แต่ละชาตีกุลแบ่งเป็น 3 ภราดรภาพ (brotherhood) แต่ละภราดรภาพก็จะแบ่งออกเป็น 30 โคตรตระกูล (clans) และสถาบันเล็กที่สุดคือครอบครัว (family) ต่อมาในสมัยของไคลเธนีสให้เปลี่ยนเป็นสภาห้าร้อย ดังกล่าวแล้ว ต่อมาสภานี้มีสมาชิกมากเกินไปจึงแบ่งย่อยเป็นคณะกรรมการสิบคณะ มีสมาชิกคณะละห้าสิบคน เขาปฏิบัติภารกิจคณะละ 1 เดือน

หน้าที่ของสภานี้นอกจากทางด้านการบริหารแล้วก็รวมการออกกฎหมายใหม่ด้วย ซึ่งกฎหมายที่ออกใหม่นี้จะต้องได้รับการรับรองจากสภาโดยคณะผู้บริหารสิบคนที่เรียกว่า Strategus หรือที่เรียกว่า “นายพลทั้งสิบ” (Generals) เป็นผู้มีอำนาจเต็ม

เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจมากเกินไป ไคลเธนีสจึงกำหนดให้ชาวเอเธนส์มีสิทธิเสนอชื่อผู้ที่เป็นอันตรายต่อระบอบการปกครอง กำหนดว่าผู้ใดถูกเสนอชื่อเกินกว่า 6000 ซึ่งจะต้องถูกเนรเทศออกไปนอกประเทศถึงสิบปี วิธีการนี้ได้ชื่อว่าวิธีออสตราซิสม์ (Ostracism) ได้ชื่อมาจากเปลือกหอยออสตราคอน (Ostrakon) ที่ใช้เขียนชื่อนักการเมืองผู้เป็นอันตรายดังกล่าว¹

---

¹ ผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากการใช้ระบบนี้มากที่สุดก็คือเมมิสโตคลิส ผู้สร้างกองทัพบเรือเอเธนส์จนเข้มแข็งจนเอาชนะสปาร์ตาได้ เขาถูกคัดรูดกล่าวหาว่ารับสินบน อริสทิดีสกล่าวหาว่าเทมิสโตคลิสมีอสรพิษ เขาถูกลงชื่อในเปลือกหอยและถูกเนรเทศไปเปอร์เซีย ได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงมณฑล ถึงแก่กรรมเมื่อปี 460 B.C การเสียชีวิตของเขานั้นเชื่อกันว่าเขาฆ่าตัวตายซึ่งอาจเป็นไปได้สำหรับวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่อย่างเขาที่ต้องถูกเนรเทศไปอยู่ต่างแดนก็ได้

นอกจากนี้ก็มีการตั้งศาลประชาชนเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐโดยเลือกจากประชาชนให้อยู่ในตำแหน่งหนึ่งปี มีหน้าที่คือ

ก. เลือกผู้บริหารประเทศ

ข. กำหนดว่าเจ้าหน้าที่ของศาลประชาชนนั้น เมื่อพ้นตำแหน่งจะต้องถูกสอบสวนทำให้อันตรายไม่กล้าทุจริต

สำหรับประชากรในสมัยของโคลสทีนีสนั้นแบ่งออกเป็นสองพวกคือ

1. พลเมือง (Citizens)

2. ไม่ใช่พลเมือง (Non-Citizens)

ชาวเอเธนส์มีประมาณครึ่งหนึ่งของพวกที่ไม่มีสิทธิเป็นพลเมืองตรงกันข้ามกับสปาร์ตารวมทั้งเอเธนส์ก็ได้ชื่อว่าเป็นนครรัฐที่ประชาชนส่วนใหญ่ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาจากการค้าขาย แม้ว่าสิทธิทางการเมืองจะยังไม่เท่าเทียมกันอยู่

1. พลเมือง คือชายฉกรรจ์ที่เกิดในเอเธนส์ทั้งหมด ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงดูลูก

2. ไม่ใช่พลเมือง ได้แก่

ก. เมติคส์ (Metics) คือชาวต่างชาติในเอเธนส์ มีอาชีพค้าขายเหมือนพวกเพริโอไกของสปาร์ตา พวกนี้มีสิทธิประกอบอาชีพ แต่ไม่มีสิทธิทางการเมือง

ข. ทาส เป็นทาสรับใช้ในบ้านเมืองเป็นส่วนมากได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ส่วนใหญ่เป็นทาสที่ซื้อจาเอเชียหรือเป็นเชลยศึก อริสโตเติลกล่าวถึงทาสเหล่านี้ไว้ว่า “ทาสคือเครื่องจักร (machine) ที่มีชีวิต”

3. ประชากรเอเธเนียนและการค้า

ในการพูดถึงประชาธิปไตยในเอเธนส์นั้นมีข้อที่น่าสังเกตคือ แม้การปกครองนั้นจะเป็นการปกครองโดยประชาชนแต่ก็ไม่ใช่ประชาชนทั้งหมด ประการแรกก็คือยังคงมีทาส ซึ่งในสมัยต่อมาปรากฏว่ามีจำนวนมากเท่ากับพลเมืองเองด้วยซ้ำ คนเหล่านี้ไม่มีสิทธิเลยไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางการเมืองหรืออื่น ๆ ลักษณะการเมืองจึงเป็นการปกครองโดยพวกอริสโตแครทส์ส่วนหนึ่งที่สละชีวิตของตนให้กับเวลาว่างคือการทำกิจกรรมทางการเมือง การเพิ่มจำนวนทาสส่วนหนึ่งก็เนื่องจากการขยายการอุตสาหกรรมที่ต้องการให้ได้มาซึ่งแรงงานราคาถูก ในการกระทำดังนี้ นอกจากการเพิ่มจำนวนทาสแล้ว อีกประการหนึ่งก็คือการเพิ่มจำนวนเมติคส์หรือชาวต่างประเทศ ชาวเอเธนส์อาจจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนนครรัฐอื่นโดยเฉพาะสปาร์ตา ตรงที่เอเธนส์ให้การต้อนรับผู้ที่อพยพเข้ามาในเอเธนส์มากกว่านครอื่น ไชลอนเปิดโอกาสถึงขนาดการให้สิทธิความ

เป็นพลเมือง หลายคนได้รับการให้สิทธิสังกัดในชาติกุลใหม่ ๆ ในสมัยโคลเธนิส จนต่อมาจึงเริ่มมีการจำกัดสิทธิดังกล่าวแต่ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ห้า จำนวนเมดิคส์ก็มีมากเท่าพลเมืองเอเธนส์เอง ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างชุมชนพ่อค้าขึ้นในเอเธนส์อีกส่วนหนึ่งที่จะมีบทบาทไม่น้อยเลยในสมัยศตวรรษที่ 6

ในสมัยของโซลอนนั้นได้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยการส่งเสริมอุตสาหกรรมช่างฝีมือและโดยการรับชาวต่างประเทศที่มีฝีมือเข้ามาในประเทศด้วย การกระทำดังนี้ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยวัตถุดิบภายในประเทศด้วย โขดดีสำหรับชาวเอเธนส์ที่ในแคว้นอิตาลีมีดิน

REDFIGURE VASE

BLACK FIGURE VASE

สีแดงที่เหมาะสมสำหรับการทำเครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจากสมัยของโซลอนแล้วการอุตสาหกรรมประเภทนี้ก็ได้มีการพัฒนาเป็นอย่างดีรวมถึงการวาดภาพซึ่งพลอยเจริญควบคู่กับอุตสาหกรรมประเภทนี้ด้วย เริ่มจากการวาดภาพบนเหยือกใช้สีดำก่อน ต่อมาก็วาดเป็นรูปหน้าคนบ้างหรือรูปสิ่งของอื่น ๆ ให้สีดำตัดกับสีแดงของสีเหยือก เหล่านี้เดิมก็ใช้สำหรับใส่น้ำมันโอสฟ ต่อมาก็มีแก้วเครื่องดื่มและแก้วสำหรับผสมอื่น ๆ เริ่มมีการวาดภาพตามแพชชั่น ช่วงปี 520 นั้น กลับนิยมการใช้พินสีดำสนิท แล้ววาดภาพเด่นออกมา นักวาดก็นิยมการเซ็นชื่อตนเองกำกับจุดประสงค์ในการตกแต่งสีสันในขั้นต้นนี้ก็คือการใช้ภายในครัวเรือน แต่ต่อมาเมื่อมีความชำนาญมากขึ้นก็มีการตกแต่งเพิ่มเติมโดยมุ่งความงามด้วยแบบที่ใช้สีแดงก้าวหน้ามากในตอนกลางศตวรรษที่ 5 แต่เมื่อประมาณปี 540 เป็นต้นมาเครื่องถ้วยชามแอตติคก็กลายเป็นที่นิยมถึงกับส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ดินแดนที่รับซื้อก็คือเอเธนส์ กรีซ แมกนา กราเซีย อียิปต์ และดินแดนตอนใต้ของรัสเซีย การค้าขายดังกล่าวนี้มีผลให้เอเธนส์เปลี่ยนฐานะไปอย่างรวดเร็วไปเป็นชุมชนที่ก้าวหน้าที่สุดในด้านการค้า แม้แต่คอร์ินท์ซึ่งมีชื่ออยู่ก่อนในการค้าขายเครื่องถ้วยชามกับดินแดนตะวันตก

ก็เริ่มรู้สึกว่าเขาจะกลายเป็นคู่แข่งสำคัญ เอเธนส์ก็เริ่มเพ่งเล็งความสำคัญของการค้าดังกล่าว และเริ่มมองเห็นว่าการค้าของตนนั้นเมื่อมีคู่แข่งแล้วสิ่งจำเป็นที่เอเธนส์จะต้องดำเนินการโดยรีบด่วนก็คือ การสร้างกำลังรบทางเรือให้เข้มแข็งเพราะหลีกเลี่ยงไม่พ้นอนาคตที่ว่าต่อไป เอเธนส์จะต้องสร้างอำนาจทางน้ำเพื่อการค้าทางเรือที่สะดวกที่สุดในเวลานั้น

4. วัฒนธรรมแห่งคริสตศตวรรษที่ 6

การค้าและอุตสาหกรรมที่กล่าวมาแล้วมีผลทำให้เอเธนส์เกิดสปิริตใหม่ ซึ่งมีผลทำให้เอเธนส์กลายเป็นนครรัฐที่ยิ่งใหญ่และมีอิทธิพลเหนือนครรัฐอื่น ๆ ต่อมานั่นคือสปิริตชาตินิยมที่มาได้ นำมาซึ่งการปฏิรูปประชาธิปไตยของไคลสเทนิส ศตวรรษต่อมา พวกพ่อค้า ช่างฝีมือเหล่านี้กลายเป็นผู้กำหนดแนวโน้มรวมถึงนโยบายของนครรัฐที่ในที่สุดทำให้เอเธนส์กลายเป็นนครรัฐที่นครรัฐอื่นคอยจับตาดูเพื่อจะลอกเลียนแบบ เอเธนส์กลายเป็นนครรัฐที่มีอิทธิพลไม่แต่เพียงด้านศิลปะ และการค้า แต่รวมไปถึงการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากผลงานการปฏิรูปของไคลสเทนิสและระบอบทระราชย์แล้ว สภาพทั่วไปของสังคมเอเธนส์ก็คือสังคมแบบอภิชนาธิปไตย มีผลงานทางด้านวรรณกรรม วัฒนธรรมทางศิลปกรรมที่มีเสน่ห์จับใจ มีทั้งการประดิษฐ์เครื่องถ้วยชาม และผลงานวรรณคดี รูปแบบของศิลปะนั้นสรุปง่าย ๆ ว่าเป็นรูปแบบที่จะมีขึ้นได้เฉพาะในสังคมอภิชนาธิปไตยเท่านั้น พวกขุนนางที่มีรสนิยมจะสนับสนุนเฉพาะแบบศิลปะที่ตนชอบ เพราะมีเงินถึง และมีเวลามากพอ รวมทั้งได้รับความสนับสนุนจากผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนด้วย

ร้อยกรอง จากเพลงรักและผลจากการเสพยาเมากลายมาเป็นเรื่องของวัตถุนิยม มีนักเขียนสองคนซึ่งไม่ใช่ชาวเอเธนส์ เขาได้เข้ามาสู่สำนักของฮิปโปแอตคืออนักคิดอันแห่งทีออส (Anacreon of Teos) หนีการยึดครองของเปอร์เซียที่ไอโอเนียเมื่อปี 545 B.C เดินทางผ่านหลายประเทศ เขาได้สร้างแบบการประพันธ์ซึ่งได้กลายเป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยต่อมา บทประพันธ์ของเขาเป็นเรื่องของความรักและความรื่นเริงเบิกบาน แต่ก็แทรกความหยิ่งทรนงเช่นเดียวกับคำประพันธ์ในสมัยพระราชินีเอลิซาเบทแห่งอังกฤษ

อีกคนหนึ่งก็คือซิโมนิเดส Simonides แห่งซีออส (Ceos) เป็นนักผจญภัยเคยอยู่ในความอุปถัมภ์ของฮิปปาร์คัสจนเมื่อฮิปปาร์คัสถูกฆ่าตายจึงย้ายไปอยู่ในความอุปถัมภ์ของผู้ปกครองเทสซาลีและชิราคิวส์ การเขียนเสียดสีสังคมแนวลิขของเขาเรียกความนิยมได้ทั้งฝ่ายที่นิยมประชาธิปไตยและทรวราชย์ มีลักษณะเป็นเฮลเลนนิคมากที่สุด ผลงานเด่นของเขาคืองานเขียนเรื่องเกี่ยวกับนักรบที่พ่ายแพ้ในสงครามเปอร์เซีย เป็นเสมือนตัวแทนของคุณธรรมซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า “Sophrosune” หรือ self—restraint แสดงออกซึ่งความรักชาติโดยไม่มีเงื่อนไข และสัมผัสความรักอย่างเบาบางชนิดไม่มีความกังวลและไม่ต้องใช้ความพยายามเลย ดังตัวอย่างที่ได้แปลมาเป็นภาษาอังกฤษจากเรื่องของสปาร์ตันสมัยพ่ายแพ้การรบที่พลตาเอคือ

“These men having set a crown of imperishable
glory on their own land, were folded in the dark
cloud of dead, yet being dead they have not
died since from on high their excellence
raises them gloriously out of the house of Hades.”

เพลงร้องเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะสามารถบ่งบอกอย่างแน่ชัดได้ว่าสปิริตแห่งเอเธนส์ในคริสต์ศตวรรษที่ 6 นั้นเป็นเช่นใด รวมทั้งยังมีผลงานทางด้านปฏิมากรรมที่จะช่วยชี้ชัดอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้ความเข้าใจของเขาชัดเจนยิ่งขึ้น ภายหลังเมื่อเปอร์เซียเข้ายึดอะโครโปลิสและชาวเอเธเนียนได้กลับมาอีกครั้งหนึ่งก็ได้ฟื้นฟูบูรณะใหม่ อนุสาวรีย์หลายแห่งที่ฝังไว้ถูกขุดขึ้นมาอย่างน่าประหลาดเพราะยังอยู่ในสภาพที่ดีเหมือนกับเมื่อตนได้ฝังกันไว้ใหม่ก่อนการหลบหนี ส่วนใหญ่เป็นรูปปั้นสตรีในเสื้อผ้าเดรปอย่างสวยงามทั้งชายตรงได้ระเบียบ ใบหน้ายิ้มน้อย ๆ รวมทั้งรูปปั้นนักกีฬาต่าง ๆ ที่ยังคงสภาพอยู่ไม่ใช่น้อย ต่อมาในศตวรรษที่ห้ารูปปั้นเหล่านี้ก็ได้กลายมาเป็นแบบอย่างที่ทำให้มีการพัฒนาให้ได้รับแบบที่สมบูรณ์ขึ้น

5. สปาร์ตาและเอเธนส์

อย่างไรก็ดีในสมัยที่กล่าวถึงนี้ก็มีข้อสังเกตว่าเอเธนส์มิได้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำในทุกด้านอย่างโดดเด่น แต่ยังมีที่ที่เจริญกว่าก็คือบรรดานครรัฐกรีกในเอเชียน้อย ซึ่งก้าวหน้าไปมากกว่าเอเธนส์ทุกด้านทั้งในด้านศิลปกรรมและวรรณคดีและกลายเป็นผู้นำของอารยธรรมเฮลเลนนิค เอเธนส์จะมีฐานะเป็นมหาอำนาจชั้นที่สองสปาร์ตาจะเป็นผู้นำที่เข้มแข็งที่สุดของคาบสมุทร

¹ Cyril E. Robinson. History of Greece p. 87

เพลอปอนเนซุส ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ที่เข้มแข็งที่สุดคือคลีโอเมเนส (520—489) นอกจากนี้ก็มีนครรัฐอื่นในขณะนั้นที่กำลังดำเนินการขยายอำนาจ เช่น โบเทียและคีตรูจากภายนอก ก็คือเปอร์เซีย ชาวเอเธนส์มีความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจสู้หรือว่าจะยอมสยบชาติ จากความพยายามครั้งแรกก็คือการทำสงครามกับโบเทีย เอเธนส์ประสบชัยชนะรวมทั้งพร้อมที่จะต่อสู้กับเปอร์เซียถ้าจำเป็นตอนนี้เองที่กษัตริย์คลีโอเมเนสของสปาร์ตาเตรียมจะรุกขึ้นมาจัดการกับเอเธนส์ แต่คอร์ินท์ไม่เห็นด้วย เพราะจากการเป็นนครรัฐการค้าของเอเธนส์ทำให้เป็นกำลังต่อรองกับอจินา คู่แข่งของคอร์ินท์เองด้วย คอร์ินท์ไม่ต้องการที่จะเห็นระบอบประชาธิปไตยของไคลสเทนิส ลึนสตกลง ดังนั้นเมื่อสปาร์ตาชักชวนให้ทำสงครามกับเอเธนส์ คอร์ินท์จึงปฏิเสธ และสปาร์ตาก็จำเป็นต้องหยุดการรุกรานเพราะไม่อยากจะขัดใจคอร์ินท์ ต่อมาอีกสามปีสปาร์ตาก็พยายามที่จะหาเหตุทำสงครามกับเอเธนส์โดยอ้างว่าจะนำชิปปี้แอสกลับมากปกครองเอเธนส์ แต่ชาวคอร์ินเทียนก็ไม่เห็นด้วยกับสปาร์ตาและทำให้สปาร์ตาต้องยอมล้มเลิกแผนการทั้งหมดเมื่อปี 504

จากความล้มเหลวที่ปรากฏนี้มีผลสำคัญคือทำให้สปาร์ตาเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องสร้างอำนาจด้วยตัวเองที่จะทำให้สามารถตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้โดยลำพัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทัศนคติที่มีต่ออาร์กอสทำให้สปาร์ตาเห็นว่าตนไม่มีโอกาสที่จะเสี่ยงต่อไป ในปี 494 คลีโอเมเนสเริ่มแยกสปาร์ตาออกจากการเป็นพันธมิตรแห่งสันนิบาตเพลอปอนเนซุสเต็ม พยายามสร้างกำลังกองทัพบกของตนและบุกเข้าไปในที่ราบอาร์กิส และในระหว่างที่เผชิญหน้ากัน ฝ่ายสปาร์ตารอจนกระทั่งทหารฝ่ายอาร์กิส ทิ้งหน้าที่ของตนไปรับประทานอาหารกองทัพสปาร์ตานุเข้าโจมตีทันที ผลก็คือฝ่ายอาร์กิสพ่ายแพ้ตายถึง 6000 คน จากความสูญเสียครั้งนี้มีผลก็คืออาร์กิสไม่สามารถเงยหน้าขึ้นทัดเทียมหรือแม้แต่จะปลดปล่อยตัวเองจากสปาร์ตาอีกเลย

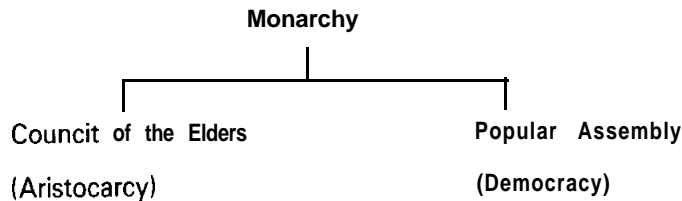
ผลงานของสปาร์ตานั้นมีสิ่งดีที่ควรกล่าวถึงคือการที่สปาร์ตาพยายามจะรวมนครรัฐต่าง ๆ ของกรีกเข้าด้วยกัน แม้จะยังคงเป็นความพยายามเพื่อจะรวมอยู่ภายใต้อำนาจของตน แต่ก็เท่ากับเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นชาตินิยมขึ้นในกรีซได้บ้าง อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะต่อต้านคีตรูภายนอกคือเปอร์เซียและจากเหตุการณ์ต่อมาก็เป็นที่ยืนยันเป็นอันดีถึงเมื่อมีการรุกรานจากพวกเอเชียขามาในยุโรปจริง ๆ นครรัฐต่าง ๆ ของกรีกก็ยินยอมพร้อมใจกันที่จะยกย่องให้สปาร์ตาเป็นนครรัฐผู้นำในการต่อต้านเปอร์เซีย โดยเฉพาะเอเธนส์ซึ่งมีฐานะเป็นคู่แข่งชั้นของสปาร์ตาเองก็เป็นนครรัฐแรกที่เรียกร้องให้สปาร์ตาเข้าร่วมในการทำสงครามดังกล่าว แต่พอถึงเวลาเข้าจริงเอเธนส์ก็กลับต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์สงครามก่อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในเหตุการณ์สงครามที่เรียกว่าสงครามมาราธอนของกรีกเมื่อปี 490 อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสังเกตในการเรียนเรื่องราวของสองนครรัฐนี้ก็คือแทนการที่จะมีความสามัคคีกันในฐานะที่ต่างก็มีความสามารถคนละด้าน คือสปาร์ตามีความสามารถในด้านการรบทางบก และ

เอเธนส์มีความสามารถในการรบทางเรือมีศัตรูร่วมกันคือเปอร์เซีย ถ้าทั้งสองนครรัฐและนครรัฐอื่นของกรีกจะมีความสามัคคีกัน ก็เชื่อแน่ว่าจะสามารถสร้างความวัฒนาสถาพรของกรีซให้ยืนยาวต่อไป แต่เพราะความแตกต่างกันในระบอบการปกครองทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้ากันไม่ได้ จนในที่สุดกลายเป็นว่าต่างก็เอาความสามารถที่ตนมีนั้นมาเป็นเครื่องมือทำลายซึ่งกันและกัน จนเปิดทางให้กับศัตรูเข้ามายึดครองนครรัฐต่าง ๆ เข้าไปเป็นเมืองขึ้นของมาซิโดเนียในที่สุด

สรุปท้ายบทที่ 5

1. ความยิ่งใหญ่ของเอเธนส์คือด้านสติปัญญา (Intellectual)
2. การปกครองเริ่มโดยระบอบกษัตริยาธิปไตย (Monarchy) มีสภาสองสภาคือ วุฒิสภาและสภาประชาชน

3 . การเริ่มร่างประมวลกฎหมาย

3.1 Draco : “Draconic”

3.2 Solon : สภาสี่ร้อย (The Council of Four Hundred)

: รับชนชั้นต่ำเข้าเป็นสมาชิก

: ตั้งศาลสูง

— ทรรราชย์ Peisistratus

3.3 Cleisthenes และการปฏิรูป : Ostracism บิดาแห่งประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

: ยุคทองของเอเธนส์